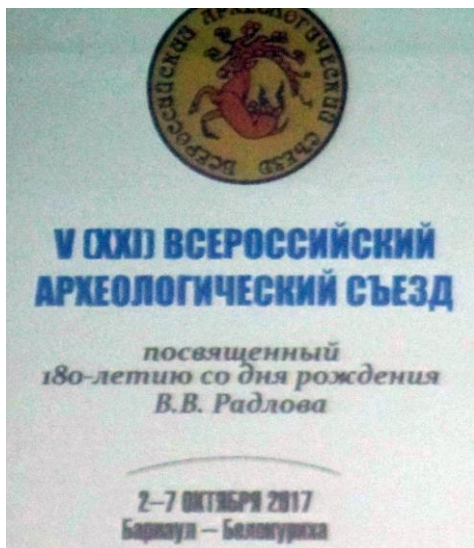

V (XXI) Ümumrusiya arxeoloji qurultayı: *şarhlər, mülahizələr, yeniliklər*

2017-ci ilin oktyabr ayının 01-08 tarixləri arasında Rusiyanın Altay ölkəsinin Barnaul və Belokurixa şəhərlərində V (XXI) Ümumrusiya Arxeoloji Qurultayı keçirildi. Qurultayda 508 arxeoloq-alim iştirak edirdi. 13 müxtəlif dövrü əhatə edən bölmədə çıxışların dinlənməsi nəzərdə tutulmuşdu.

Qurultayda Azərbaycan nümayəndə heyətini AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun arxeoloqları t.ü.e.d., prof. Abbas Seyidov və t.ü.f.d. Azad Zeynalov təmsil edirdilər. Qurultayın plenar iclasının açılışı

Barnaul şəhərində, Altay Dövlət Universitetinin binasında oldu. Həmin gün günortadan sonra iştirakçılar Altayın mənzərəli istirahət zonasında yerləşən Belokurixa şəhərinə yola düşdülər. Beş gün ərzində davam edən gərgin və maraqlı toplantıda müxtəlif bölmələrin salonlarında və dəyirmi masada 500-ə yaxın məruzə dinləndi.

Abbas Seyidov "Eneolit, erkən və inkişaf etmiş tunc dövrü arxeologiyasının problemləri" bölməsində "Naxçıvan ərazisində qədim metallurgiyanın inkişafı" adlı məruzə ilə çıxış etdi. O, çıxışında əsaslandırdı ki, Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində qədim tayfaların metalla ilk tanışlığı eneolit dövründən (e.ə. VI-V minilliklər) olsa da, "ibtidai metallurgiya"-nın əsası e.ə. IV minilliyin əvvəllərində – ilk tunc dövründə qoyulmuşdur. Qədim metallurgiya və metalışləmə yerli zəmin əsasında inkişaf etsə də, Ön Asiya və digər qonşu ərazilərlə birbaşa bağlı olmuşdur. Ən qədim zamanlardan ərazinin müxtəlif filiz yataqları ilə zəngin olması qədim metallurgiyanın inkişafına təsirsiz qalmamışdır. Arpaçay sahilində Gümüşlü, Ordubadda - Ağdərə, Culfada - Darıdağ mis, mərgü-müş, sürmə, sink, gümüş və qızıl yataqları, Şahbuzda - Vayxır, eyni zamanda qonşu Gədəbəy, Daşkəsən, Zəngəzur rayonları və Qarabağ ərazisində, Cənubi Azərbaycanda – Qaradağ və Təbriz yaxınlığında olan qədim filiz yataqları bu problemin həlli üçün şərait yaratmışdır.

Bu bölmədə 40-a yaxın məruzə dinləndi və müzakirə edildi.

Azad Zeynalov "Paleolit və mezolitdə mədəni ənənələrin formalaşması və inkişafı" bölməsində iştirak və çıxış etdi. Onun təqdim etdiyi "Bir daha Quruçay mədəniyyətinə dair" məruzəsi Mingəçevir su anbarının sahilindən tapılan və Quruçay mədəniyyətinin yayılma arealının geniş ərazilərdə izlənməsi məsələsinə həsr edilmişdi. Qeyd olundu ki, Mingəçevir su anbarının ətrafından artıq 3-cü çopper-qiqantolit aşkarlanıb. Eyni tipli daş alət 2013-cü ildə Qaraca-1, 2016-cı ildə isə Bozdaq-1 paleolit düşərgələrindən əldə edilmişdir. Azərbaycanda paleolit dövrünə aid bu formalı - iki əllə tutulan, çəkisi 4-4,5 kq-a çatan alət ilk dəfə Məmmədəli Hüseynov tərəfindən Azıx mağarasının VIII təbəqəsində aşkar edilmiş və "ikiəlli çopper-qiqantolit" adlandırılmışdır. İlk növbədə, məhz bu əlamətə görə Azıx mağarasından aşkar olunmuş bu aləti əsas götürən M.M.Hüseynov bu mədəniyyətə "Quruçay mədəniyyəti" adı vermiş və onu elmi dövriyyəyə çıxarmışdır. Artıq Azıx mağarasından kənarında - Mingəçevir su anbarının ətrafından üçüncü dəfədir ki, belə alət tapılır və 2017-ci ilin bu tapıntısı çıxış zamanı təqdim olunan məruzəyə arxeoloqların diqqətinin yönəlməsinə səbəb oldu. Nəticədə V (XXI) Ümumrusiya Arxeoloji Qurultayının sədri Rusiya EA akademiki Anatoliy Panteleyeviç Derevyanko bölmədəki yekun iclasında çıxışı zamanı professor Məmmədəli Hüseynovun vaxtilə elmi dövriyyəyə daxil etdiyi "Quruçay mədəniyyəti" adının bu mədəniyyət üçün düzgün və uğurlu seçim olduğunu vurğuladı. Artıq bu tip Quruçay mədəniyyətinə aid nəhəng alətlər

Azıx mağarasından çox - çox kənarda, nəinki Mingəçevirdə, Mərkəzi Dağıstanın və Taman yarımadasının qədim paleolit döşərgələrində də aşkar olunub.

Bu bölmədə isə 50-dən artıq məruzə dinlənildi, müzakirələr və diskussiyalar aparıldı.

Müzakirələr zamanı məlum oldu ki, ermənilər Azıxda tədqiqatları davam etdirmək niyyətindədirlər və oraya yeni alimlər qrupu toplamaq üçün canfəşanlıq edirlər. Xüsusilə, L.Qolovanovaya və A.Derevyankoya belə müraciətlər olunub. Lakin onlar bu təklifdən, məlum səbəblərə görə, imtina ediblər.

Qurultayın keçirildiyi müddətdə Altay ölkəsinin bir sıra tarixi abidələrinə (Denisova mağarasına və ona yaxın açıq paleolit düşərgəsinə) baxışlar keçirdik, muzeylərdə (Barnaul və Qorno-Altaysk şəhərlərində) olduq. Yeni alimlərlə tanışlığımız isə həm bizim üçün, həm də onların Azərbaycan arxeologiya elminin nailiyyətlərindən bəhrələnmələrinə şərait yaratdı. Beləliklə, V (XXI) Ümumrusiya Arxeoloji Qurultayı zəngin təəssüratlarla yadda qaldı.

AMEA Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun aparıcı elmi işçiləri:
tarix üzrə fəlsəfə doktoru A.Ə.Zeynalov,
tarix üzrə elmlər doktoru, professor A.Q.Seyidov